

Opas ikääntyvän autismikirjon henkilön oh- jaamiseen

Merja Leon

Julkaisuvuosi **Laurea**

Laurea-ammattikorkeakoulu

Opas ikääntyvän autismikirjon henkilön ohjaamiseen

Merja Leon
Sosionomi
Opinnäytetyö
2024

Sosionomi (AMK)

Merja Leon

Ikääntyvän autismikirjon henkilön ohjaaminen

Vuosi 2023 Sivumäärä X

Kirjoita tiivistelmän teksti tähän.

Tiivistelmän jäsenys:

- tavoite ja tarkoitus sekä hyödyn saajat (toimeksiantaja)
- kehittämistehtävä
- viitekehyksen luonnehdinta (tietoperusta)
- menetelmälliset ratkaisut
- keskeiset tulokset tai tuotos
- tulosten tai tuotoksen arviointi, johtopäätökset ja kehittämissuhteet

Tiivistelmän loppuun lisätään keskeisiä aihetta kuvaavia asiasanoja 3 - 5 kpl, joiden perusteella teksti on sijoitettavissa tietokantajärjestelmiin.

Asiasanat: 3 - 5 kappaletta pilkulla eroteltuna, pienillä alkukirjaimilla

Name of Programme

Degree

First name Last name, if more than one writer insert COMMA

Thesis title

Year

Insert year

Pages

28

Write the text here.

The abstract should provide concise details on the following:

- the purpose, objectives and beneficiaries (such as the company/organisation which commissioned the thesis project)
- the development task(s)
- theoretical framework
- the methods used
- the main results/findings/outcome of the project
- the analysis of the results/findings, conclusions and recommendations

At the end of the abstract, 3 - 5 keywords are given to describe the main themes of the thesis report. The keywords allow the text to be entered in electronic databases.

Keywords: 3 - 5 keywords separated with COMMA

Sisällys

1	Johdanto.....	7
2	Keski-Uudenmaan hyvinvointialue työelämäkumppanina.....	8
3	Autismikirjon häiriöt	8
4	Päiväaikainen toiminta autismikirjon henkilöille.....	10
5	Asumispalvelut autismikirjon henkilöille.....	11
6	Ikääntyminen ja vanhuus.....	12
7	Ikääntyminen autismikirjon henkilöillä.....	14
7.1	Ikääntyneen autismikirjon henkilön tunnusmerkkejä	14
8	Kehittämistyön toteutus ja prosessi	15
8.1	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet	15
8.2	Kehittämistyön menetelmät	15
8.3	Kehittämistyön suunnittelu ja toteutus.....	16
8.4	Kehittämistyön arviointi.....	17
8.5	Eettisyys ja luotettavuus.....	18
9	Aikataulu ja arvosanatavoite	20
10	Lähteet	21
	Liitteet	26

1 Johdanto

Koko maailman väestöstä on tutkimusten mukaan yhdellä prosentilla jonkinlainen autismikirjooon kuuluva diagnoosi. Autismikirjon diagnoosit ovat maassamme kasvussa. Suomessa heitä arvioidaan määrällisesti olevan 55000 henkilöä. Autismikirjon häiriöihin johtavia syitä ei tunneta. (Aivosäätiö, 2023.)

Puhuttaessa autismikirjon häiriöistä, se on henkilön elinikäinen tila, jolla on vaikutusta hänen kommunikointiinsa muiden henkilöiden kanssa sekä tuo erilaisen tavan suhtautua muihin henkilöihin ympärillään ja häntä ympäröivään maailmaan. Kaikilla autismikirjon henkilöillä on monia samantyyppisiä vaikeuksia elämänhallinnassa, mutta häiriöt vaikuttavat ja tulevat esille jokaiselle yksilöllisillä tavoilla. (Autismi ja Asperger liitto, 2016.) Jokainen autismikirjon henkilö on yksilöllinen ja oma persoona, siksi heidän kanssaan työskentely tulee olla henkilölle yksilöllisesti suunniteltua sekä toteutettua.

Ikääntyneiden osuus koko maamme väestöstä on kasvussa. Nykyään yli 65-vuotiaita on laskettu olevan maassamme yli miljoona. Tästä luvusta tilastollisesti on joka sadannella henkilöllä autismikirjon häiriö. (Heimonen Sirkka-Liisa & Pajunen Hannu, 2012, 11.) Autismikirjon henkilöt myös vanhenevat, heillä tulee olla samanlaiset oikeudet arvokkaaseen ja heitä kunnioittavaan ikääntymiseen kuin ns. meillä normaaleilla henkilöillä.

Itse työskentelen tällä hetkellä Keski-Uudenmaan hyvinvointialueella päiväaikaisessa toiminnassa vastaavana ohjaajana. Meidän asiakkaamme ikääntyvät ja tulemme tarvitsemaan tukea sekä tietoa siitä, miten toimia ikääntyvän autismikirjon asiakkaan kanssa. Monia kysymyksiä herännyt niin itsellä kuin muilla työntekijöillä, onko tarvetta muuttaa toimintamalleja? Milloin jäädään eläkkeelle? Onko asiakkaan mahdollista asua omissa kodissaan vanhetessaan? Miten luodaan asiakkaille turvallinen ja hyvä vanhuus heidän ikääntyessä?

Tarkoituksena on tällä opinnäytetyöllä tuottaa työelämäkumppanille opas, joka tulee sisältämään tietoa sekä käytännön työhön erilaisia vinkkejä ikääntyvän autismikirjon henkilön kanssa. Tavoitteena opinnäytetyössä on tuoda esiin uutta tietoa ja käytännönvinkkejä henkilökunnalle. Niiden hyödyntäminen käytännön työssä ja tuoda niitä avuksi myös muihin vammaispalveluiden yksiköihin. Opinnäytetyössä ja kehitettävässä oppaassa tulee olemaan kattava määrä tietoa autismikirjon henkilöiden ikääntymisestä ja heidän ohjaamisestaan.

Kerään tietoa autismikirjon henkilöiden kanssa ohjaustehtävissä olevilta henkilöiltä kyselylomakkeen myötä. Kyselylomakkeen alustusteksteineen lähetän Keski-Uudenmaan hyvinvointialueella Koiviston asumisyksiköön sekä Mutterin päiväaikaiseen toimintaan, näissä yksiköissä työskenteleville eri ammattiryhmien edustajille kuten ohjaajat, erikoisohjaajat sekä sairaanhoitajat.

2 Keski-Uudenmaan hyvinvointialue työelämäkumppanina

Opinnäytetyöni työelämäkumppanina toimii Keski-Uudenmaan hyvinvointialue. Kyseinen hyvinvointialue vastaa sosiaali- ja terveysalan palveluista sekä pelastustoimesta ja erikoissairaanhoidosta Keski-Uudenmaan alueella. Keski-Uudenmaan hyvinvointialueeseen Hyvinkää, Nurmijärvi, Mäntsälä, Järvenpää, Pornainen sekä Tuusula. Vammaispalvelut ovat henkilöille annettavaa erityispalvelua, joiden tarve tulee arvioida tilanteissa, joissa henkilöllä ei ole mahdollista ensisijaisilla palveluilla tulla toimeen jokapäiväisessä arjessa johtuen henkilön yksilöllisestä vammasta tai sairaudesta aiheutuvaan avuntarpeeseen. Koiviston asumisyksikkö tarjoaa ympärivuorokautista asumispalvelua erityistä tukea ja apua tarvitseville autismikirjon aikuisille henkilöille. Mutteri tuottaa työ- ja päiväaikaista toimintaa erityisen tuen tarpeessa oleville asiakkaille. (Keusote, 2023.)

3 Autismikirjon häiriöt

Autismikirjon häiriöinä pidetään neurobiologista kehityshäiriöitä, jotka vaikuttavat siihen, miten henkilö tuottaa erilaisia viestejä ympäristöönsä ja miten hän vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa. Tässä häiriössä on myös kyse, miten autismikirjon henkilö aistit toimivat, miten hän tuntee ja kokee hänen ympärillensä olevan ympäristönsä. Kyseessä on siis henkilön koko elämän kattava tila, joka on keskushermoston erilaisesta kehitymisestä johtuvaa. Osa heistä pystyy elämään itsenäisesti ilman tukea tai vähäisellä tuella. Osa heistä taas tarvitsee paljon apua sekä tukea läpi elämänsä. (Autismiliitto, 2011.)

Autismikirjon henkilöillä oleva oireyhtymä ilmenee yksilöllisesti, ja sen tuomat toiminnan rajoitteet ovat jokaisella heillä yksilölliset sekä ne vaihtelevat. Voidaan sanoa, jos tapaat yhden autismikirjon henkilön, olet siis tavannut vain yhden autismikirjon henkilön. Ei ole kahta samanlaista autistia, tähän on hyvä itsekkin yhtyä. Kuitenkin kaikkien autismikirjon henkilöiden käyttäytymisessä on huomattu joitain samantyyppisiä näkyviä piirteitä sekä erityispiirteitä, jotka pystytään tunnistamaan. Tyypilliset näistä ovat sosiaalisen kanssakäymisen vaikeudet, jotka korostuvat ihmisten välisissä vuorovaikutussuhteissa ja kommunikaatiossa. (Autismiliitto, 2011.)

Autismin kirjo sisältää monia eri diagnooseja. Tähän ryhmää kuuluvien henkilöiden älykkyys, toimintakyky ja kaikenlainen muu käyttäytyminen poikkeaa huomattavasti siitä, kun verrataan sitä normaalin ihmisen toimintaan. Autismikirjon henkilöillä on yhdistävänä tekijänä neurobiologinen kehityksen erilaisuus ja tietynlaiset peruspiirteet. Heidän kognitiivinen kykynsä on usein epätasainen sekä he voivat olla älylliseltä kapasiteetiltään heikkoja tai vastaavasti erittäin lahjakkaita. Autismin kirjon henkilöillä ei ole aina ulospäin näkyviä merkkejä

vammasta. Kun ei ole näkyvissä mitään merkkejä, jää se aika usein huomioimatta. Tämä juuri tuo valitettavasti paljon väärinymmärryksiä. Tulkitsemme väärin autismikirjon asiakkaan käyttäytymistä. (Partanen, 2010,24.)

Kommunikaatio on ihmisten välinen tietoinen vuorovaikutustilanne, jossa me ilmaisemme, vastaanotamme ja tulkitsemme erilaisia viestejä. Puhe on kommunikaation yleisin muoto. Eleillä, ilmeillä, äänensävyillä sekä toiminnalla pystymme tukemaan kommunikaatiota. Puhuttaessa vaihtoehtoisista puhetta tukevista tai korvaavista keinoista on kyseessä AAC -keinot (Alternative and Augmentative Communication). Näitä keinoja ovat esimerkiksi erilaisten viittomien käyttö ja kuvakommunikaatiojärjestelmien käyttäminen puheen tukena. (Autismiliitto, 2023.)

Kommunikaatio vaikeuksiin on monia erilaisia syitä. Autismikirjon henkilöillä on erityisvaikeuksia vuorovaikutustilanteissa sekä kontaktin ottamisessa keskustelukumppanin kanssa. Tämä vaikeuttaa tämälntyyppisten henkilöiden kommunikaation kehittymistä ja vaikeuttaa henkilön ymmärretyksi tulemisessa. Jokaisella henkilöillä on oikeus saada ilmaista itseään, tulla kuulluksi sekä ymmärretyksi riippumatta mikä aika on, paikka sekä kumppani juuri sillä hetkellä. Tässä koen tärkeäksi asiaksi käyttää puheen tukena esimerkiksi pc-kuvia tai valokuvia. (Autismiliitto, 2023.)

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista

Sosiaaliset tarinat auttavat ja tukevat asioiden ymmärtämistä uusissa tilanteissa ja niiden käsittelyssä. Pelottavat tai uudet asiat yritetään saada hallintaan käyttämällä myönteistä kokemusta asioista tai muutamme käyttäytymistämme. Sosiaaliset tarinat voivat olla tarkasti tehtyjä, monia eri vaiheita sisältäviä kuvia tai ne voidaan piirtää samalla kun käydään asiaa läpi henkilön kanssa. Tarinat voivat olla henkilön mukana toiminnassa ja niihin voidaan palata aina kun on tarve. Tavoitteena saada tilanteesta tutumpi sekä turvallisempi. Sosiaaliset tarinat tukevat henkilön muistia sekä auttavat häntä keskittymään tilanteeseen tai toimintaan. Yleensä tarinassa tulee henkilölle selväksi, tilanteen alku, tilanteen eteneminen sekä tilanteen loppuminen. Kun henkilö saa tietää tarinan avulla, miten toimitaan, niin se vähentää henkilön epävarmuutta sekä levottomuutta. Haastava käytös myös vähenee. Sosiaaliset tarinat ovat toimintamalleja, joiden pyrkimyksenä on kehittää henkilön sosiaalisia taitoja. Autismikirjon henkilöillä on suuri halu olla tekemisissä muiden kanssa, mutta heillä on tyypillisesti vaikeuksia sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Tämä tuo paljon haasteita heidän sosiaaliseen kanssakäymiseen muiden kanssa. (Eteva, 2011. 26-27.)

4 Päiväaikainen toiminta autismikirjon henkilöille

Päiväaikainen- ja työtoiminta muodostavat yhdessä palvelun, jonka tavoitteena on kehittää sosiaalihuollon keinoin vammaisten henkilöiden omaa osallisuuttaan sekä heidän työllistymistään. Tavoitteena pidetään vammaisten henkilöiden kokonaisvaltainen osallistuminen yhteiskuntaan, tämä tulee esiin YK:n vammaissopimuksen ratifioinnin jälkeen. Nykyään ei puhuta enää päivätoiminnasta, vaan osallisuutta edistävästä toiminnasta. (THL, 2023.)

Vammaispalvelulain mukaisessa päiväaikaisessa toiminnassa on tavoitteena antaa tukea henkilön itsenäisessä elämässä suoriutumiseen sekä edistää hänen omaa osallisuuttaan ja sosiaalista vuorovaikutusta. Päiväaikaisen toiminta tulee olla tavoitteellista toimintaa, jonka tavoitteena on vahvistaa henkilön omia taitoja, niin että heillä on mahdollisuus elää ja selviytyä mahdollisimman itsenäisesti ja omatoimisesti jokapäiväisestä arjesta. (THL, 2023.)

Hyvinvointialueiden tulee järjestää erityistä tukea tarvitseville henkilöille, esimerkiksi autisteille sekä vaikeavammaisille päiväaikaista toimintaa vammaispalvelulain mukaan, jos henkilöllä on tarve oman vammansa tai sairautensa vuoksi palveluun, jotta hän pystyy olemaan osallisena yhteiskunnassa. (THL, 2023.)

Päiväaikaista toimintaa on mahdollista tuottaa myös kehitysvamma- tai sosiaalihuoltolain mukaan. Kehitysvammalakiin perustuvaa päiväaikaista toimintaa tulee järjestää niille kehitysvammaisille henkilöille, joilla ei ole mahdollisuutta osallistua vammaispalvelulain tarjoamaan päiväaikaiseen toimintaan. Saadakseen kehitysvammalain mukaista palvelua ei henkilön tarvitse olla vaikeasti vammainen. Tämän takia kehitysvammaiset, jotka eivät täytä vammaispalvelulaissa olevia perusteita päiväaikaiselle toiminnalle, heillä on mahdollisuus saada kehitysvammalain perusteella päiväaikaiseen toimintaan. (THL, 2023.)

Päiväaikaista toimintaa on myös mahdollista järjestää sosiaalihuoltolaissa kerrotun 1301/2014 yhtenä sosiaalisen kuntouksen osana. Henkilön arvioon oikeudesta saada päiväaikaista toimintaa sosiaalihuoltolain perusteella on tärkeää huomioida henkilön palvelutarpeen arvioinnin sisällä hänen yksilölliset tarpeensa sekä hänen oma etunsa. Sosiaalihuoltolain 17 pykälä pitää sisällään sosiaalisen kuntouksen sääntelyn. Siinä kerrotaan, että sosiaalinen kuntoutus tarkoittaa sosiaalityön sekä sosiaaliohjauksen mukaan tuotettua tehostettua apua sekä tukea henkilön sosiaalisen toimintakykynsä vahvistamiseen, ennaltaehkäistä syrjäytymistä sekä henkilön oman osallisuuden edistämistä. (THL, 2023.)

Päiväaikaista sekä työtoimintaa järjestetään joko paikan päällä toimintakeskuksissa tai se voi olla jalkautuvaa palvelua, jota annetaan, vaikka omassa asumisyksikössä. Henkilöille toteuttavan toiminta pohjautuu henkilön yksilöllisiin tarpeisiin pohjautuvaan palvelusuunnitelmaan, joka tehdään kaikille palvelujen alkaessa. Päiväaikainen toiminta voi pitää sisällään henkilön

sosiaalisten taitojen kehittämistä, sekä erilaisia luovia toimintoja. Ulkoilu ja liikkuminen ovat tärkeässä osassa autismikirjon henkilöiden päiväaikaisessa toiminnassa. Toiminta voi olla myös erilaisten asioiden opettamista työtehtävien mukaan. (THL, 2023.)

Päivätoiminnan takana on kehitysvamma- tai vammaispalvelulaki, jonka perusteella kaikille autismikirjon henkilöille on oltava mahdollisuus osallistua päivätoimintaan viitenä päivänä viikossa. Tässä kohtaa huomioidaan jokaisen oma yksilöllinen ja kuntouksellinen suunnitelma, mm päivien määrässä. Jokaiselle räätälöidään omien tarpeisiinsa sopiva suunnitelma päivätoiminnan toteuttamiseen. Vammaispalvelulaissa määritelty päiväaikainen toiminta on henkilölle ilmaista. Kuljetuksesta kotoa toimintakeskukselle sekä siellä tarjottavat ateriat voivat olla maksullisia. (PAUT, 2023.)

5 Asumispalvelut autismikirjon henkilöille

Asumispalveluiden tarjoamisessa autisteille, tulee ottaa huomioon henkilön yksilölliset tarpeet sekä hänen vammansa laatu, mutta niin että hänen itsemääräämisoikeutensa toteutuu. Osa autismikirjon henkilöistä pystyy asumaan tukiasunnoissa. He kykenevät itsenäiseen elämään sekä omatoimiseen arjen pyörittämiseen pienellä avulla ja tuella. Mutta on myös autisteja joilla on paljon tuen ja avun tarvetta asumisessa sekä jokapäiväisessä arjessa. He tarvitsevat ympärivuorokautista asumispalvelua. Asumisessa tulee ottaa huomioon henkilön mahdollisuus itsenäiseen elämään mahdollisuuksien mukaan huomioiden henkilön omat tarpeet sekä rajoitteet. Asumisyksiköt rakennetaan kodinomaisiksi ja niin että siellä asuvilla on turvallista asua. (EuLainonen, 2017.)

Paljon tukea tarvitsevien henkilöiden asumispalveluissa tulee ottaa huomioon henkilöiden kommunikaation sekä vuorovaikutustaitoihin liittyvät haasteet. Myös aistiyliherkkyydet tulee ottaa huomioon autismikirjon henkilöiden asumispalveluita suunnitellessa. On tärkeää ottaa huomioon henkilöiden omat yksilölliset tarpeet ja haasteet toimintakyvyssä jo asumisen suunnitteluvaiheessa. Asumispalvelujen tavoitteena on saada henkilö osalliseksi omasta arjen hallinnasta, ja näin olleen saada henkilön hyvinvointia parannettua. Autismikirjon henkilön tulee saada itse olla mukana päättämässä häntä koskevista asioista, hänen itsemääräämisoikeutensa on kunnioitettava. Apuna ja tukena henkilön oman mielipiteen esille saamisessa sekä kommunikaatiossa, käytetään puhetta tukevia sekä korvaavia menetelmiä. Näitä ovat esimerkiksi pc-kuvat, viittomat sekä sosiaaliset tarinat. (Autismisäätiö, 2023.)

Autismiystävällisillä palveluilla tarkoitetaan, sitä että autismikirjon henkilöiden erityistarpeet tunnustetaan sekä otetaan huomioon sosiaalisissa kanssakäymisissä, ympäristön ja mukanaan tuomien haasteiden vaikutuksessa sekä kommunikaation sujumisessa. Pienet muutokset, jotka ovat hyvin kohdennettu voivat tuoda autismikirjon henkilölle positiivista vaikutusta sekä lisätä heidän omaa toimintakykyään. Palvelut tulee olla esteettömiä sekä kaikkien saavutettavina. Henkilön yksilöllisyys on huomioitu ja hänen erilaisuutensa on hyväksytty. Olemme erilaisia ihmisiä kaikki. Aistitoiminta ja erilaisuus tulee ottaa huomioon palveluiden suunnittelussa sekä niiden järjestämisessä. Heillä ilmenee aika usein aisti yliherkkyyttä esimerkiksi hajuille tai äänille. Kommunikaation ja sen tuomien haasteiden huomionottamisessa, käytetään puhetta tukevia sekä korvaavia kommunikaatiokeinoja. Autismikirjon henkilöiden jokapäiväisessä elämässä selviytymistä helpottaa struktuuri. Henkilölle voidaan tehdä kuvilla tai kirjoit- taen päiväohjelma, joka tuo selkeyttä henkilön arkeen. (Autismiliitto, 2023.)

Autismikirjon henkilöillä on useasti vaikeuksia oman toiminnan ohjauksessa. Nämä vaikeudet ovat monilla eri osa-alueilla esimerkkinä pukeutumisessa, hygienian hoidossa sekä erilaisten tehtävien suorittamisessa. Toiminnanohjauksen haasteisiin auttaa yleensä tilanteiden sekä toimintojen riittävä ennakointi, sekä toiminnan jäsenitys eli toiminnan strukturointi. Autismi- kirjon henkilöillä on vaikeuksia asioiden ennakointiin, tulevan suunnittelemiseen sekä havain- nointiin, miten kauan jonkin asian tekeminen kestää tai missä järjestyksessä asiat kannattaa tehdä saadakseen mahdollisimman hyvän tuloksen lopuksi. Monelle on tärkeää tietyt rutiinit, asiat tehdään tietyllä tavalla sekä aina samassa tutussa järjestyksessä. Kun tulee muutoksia tutuissa toimintatavoissa tai ympäristössä ne voivat tuottaa henkilölle haasteita toiminnan etenemiseen. Näissä tilanteissa voi autismikirjon henkilön käytös muuttua, ulospäin näyttää hänen olevan itsepäinen, omaehtoinen tai välinpitämätön, mutta se voi olla merkki siitä, että henkilöillä on omassa toiminnanohjauksessa haasteita ja hän ei pysty niistä yksin selviytymään. Nämä haasteet ovat usein toiminnan aloittamisessa tai lopettamisessa, mutta henkilöt voivat jäädä ns. jumiin joihinkin toimintoihin tai tiettyihin toimintatapoihin. Tärkeää on, että auti- smikirjon henkilölle antaa ohjeet, käskyt tai kehotukset selkeällä ja hitaalla tempolla. Ei liian useita kerralla, eikä liian nopealla tahdilla. Myös aistitoimintoihin liittyvät yli- tai aliherkkyy- det vaikuttavat heikentävästi henkilön kykyä omaan toiminnanohjaukseensa. (Autismiliitto, 2023.)

6 Ikääntyminen ja vanhuus

Suomessa tilastoidaan ikääntyneiksi henkilöiksi ne, jotka ovat täyttäneet 65 vuotta. Tämän luokittelun perustana on se, että kyseinen ikä on meillä yleinen eläkeikä. Meillä ei ole

olemassa kaikkien hyväksymää määritelmää sellaiseen määreeseen kuin milloin vanhuus alkaa, siksi tilastointia ei pidetä vanhuuden tulkitsemisessa ainoana käsityksenä. (Verner, 2019.)

Ikääntymiskäsitys, joka perustuu henkilön toimintakykyyn, määrittelee vanhuuden alkavan 75-vuotiaana. Henkilöiden ikävuosilla kerrotaan olevan monia erilaisia merkityksiä henkilölle itselleen. Nämä ovat biologinen, fysiologinen, psykologinen, sosiaalinen sekä subjektiivinen ikä ovat erilaiset ulottavuudet puhuttaessa henkilöiden ikääntymisestä. Kronologisella iällä tarkoitetaan henkilön ikävuosien lisääntymistä. Kun puhutaan fysiologisesta sekä biologisesta iästä, puhe kääntyy henkilön omaan kuntoon. Henkilön omat tuntemukset sekä yhteiskunnan odotukset tuovat esiin subjektiivisen ja kulttuurisen iän. Henkilöllä on siis monia erilaisia merkitystasoja ikääntymiselle. (Verner, 2019.)

Ikääntymisellä ja iän varttumisella on paljon erilaisia merkityksiä. On tutkittu, että vanhuuden alkaminen sekä sen eteneminen pohjautuu lääketieteelliseen sekä biologisen näkökulmiin. Ongelmaksi tässä kyseisessä näkökulmassa on huomattu, sen korostavan ikääntymisen sekä ihmisen toimintakyvyn laskuun liittyvää suhdetta. Kyseinen näkökulma kertoo vanhuuden olevan samaa kuin sairaus. Ikääntymistä tarkastellaan tässä näkökulmassa ns. tautilähtöisesti, puhutaan ihmisen toiminnanvajausten kehitysprosessista. Vastakohtana tälle lähestymistavalle on ns. terveyslähtöinen ajattelutapa. Tässä näkökulmassa korostetaan ihmisen omaa mahdollisuutta toimintakykynsä kehittämiseen vielä vanhuusiässä. Kun kehitetään omaa toimintakykyä voimme välttää erilaisia vanhuuteen kuuluvia toiminnanvajauksia sekä raihnaisuuden erimuotoja. Tämä tuo meille innokkuutta kuntouttaa sekä ylläpitää omaa toimintakykyä yllä läpi koko elämän. (Verner, 2019.)

Kehitysvammaisten henkilöiden kohdalla on ikääntymisen määrittäminen vaikeaa sekä vaihtelevaa. Subjektiivisen tai kulttuurisen iän mukaan voidaan määritellä kehitysvammaisen henkilön ikä selvästi nuoremaksi kuin kalenteri-ikänsä on. Nämä henkilöt ovat usein lapsen omaisempi ja heidän kehitystasonsa on alhaisempi. Fysiologista ikää kehitysvammaisella on vaikea määritellä, tässä sekoittuu henkilön kehitysvammaisuuteensa kuuluvat toimintakyvyn vajavuudet sekä muutokset, jotka ovat ilmaantuneet iän myötä. Esimerkkinä tästä henkilö tarvitsee paljon apua sekä tukea jokapäiväisessä elämässään. (Verner, 2019.)

On tutkittu, että kehitysvammaiset henkilöt elävät nykyään yhä vanhemmiksi. Useat heistä jopa saavuttavat eläkeiän. Se miten kehitysvammaisten sekä autismikirjon henkilöiden ikääntyminen vaikuttaa heidän kognitiivisiin kykyihinsä sekä heidän terveydentilaansa, on jäänyt vähälle tutkimukselle vielä tänäkin päivänä. Näiden henkilöiden muistisairauden riskiin ei ole huomattu tutkimuksissa olevan mitään yhteyttä siihen mikä on henkilön kehitysvamman aste. Entisellä kognitiivisella kyvyillä sekä henkilön omalla toimintakyvyllä ei ole merkitystä

muistisairauden syntymisen kanssa, vaan muistisairaudella on taipumus edetä omia polkuja sekä omaan tahtiinsa. (Ikääntyminen riippuu oireyhtymästä, 2010.)

Näitä henkilöitä tutkitaan ja seurataan koko heidän lapsuutensa sekä nuoruutensa tarkasti, mutta aikuisiässä ja ikääntyessään heidän seurantansa jää usein läheisten vastuulle. Seuranta tulisi jatkaa säännöllisenä, jotta voisimme saada ikääntymisen mukanaan tuomat sairaudet hoidettua hyvin sekä jo aikaisessa vaiheessa. (Ikääntyminen riippuu oireyhtymästä, 2010.)

7 Ikääntyminen autismikirjon henkilöillä

Ikääntyminen tuo tullessaan samanlaisia muutoksia autismikirjon henkilöille kuin meille muillekin. Sosiaali- ja terveyspalveluissa tulee huomioida ja tunnistaa autismikirjon henkilöt sekä kohdata heidät erityispiirteet huomioon ottaen. Vielä nykypäivänäkin on vielä aikuisia ja ikääntyviä autismikirjon henkilöitä, jotka elävät ilman oikeaa diagnoosia. Väärät diagnoosit saattavat viedä henkilön väärille hoitotahoille, kuntoutus on toimimatonta ja tukea ei ole riittävästi. (Autismiliitto, 2011.)

Autismikirjon häiriön vaikutuksia ikääntymiseen on tutkittu tälläkin hetkellä todella niukasti. Kerrotaan että, autismikirjon henkilöillä muistin säilyminen on parempaa kuin neurotyypillisillä henkilöillä. Sen sijaan on todettu, että autismikirjon henkilöillä on suurempi mahdollisuus altistua jonkin muun toimintakyvyn laskuun kuuluvan liitännäisdiagnoosin saamiseen, näistä esimerkkeinä masennus tai ahdistuneisuushäiriö. (Autismiliitto, 2011.)

7.1 Ikääntyneen autismikirjon henkilön tunnusmerkkejä

Ikääntynyt autismikirjon henkilö saattaa olla haluton poikkeamaan omista totutuista toimintatavoista ja hän saattaa vastustella muutoksia enemmän kuin henkilön ikääntymisen myötä uskotaan tapahtuvan. Henkilöillä on poikkeavia käytösmalleja esimerkiksi vuorovaikutustilanteissa katsekontaktin ottamiseen. Vältetään toisen henkilön katsetta tai sitten katsekontakti on liian pitkä ja se voi tuntua epämiellyttävältä. Motoriset taidot ovat erittäin epätasaiset. Joissain henkilö voi olla motorisesti taitava tai toisissa tilanteissa kömpelö. Henkilön puhuessa hän käyttää tarkasti puhekieltä tai hänen puheessaan ilmenee erilainen nuotti. Ikääntyvä autismikirjon henkilö pyrkii välttelemään sosiaalisia tilanteita, varsinkin tilanteita, joissa ei ole selvää rakennetta, tuottavat hänelle ahdistavaa käytöstä. Tästä esimerkkinä on juhlat, joissa kuljetaan keskustelemassa muiden henkilöiden kanssa. Usein tätä luullaan, että henkilö on arka tai ujo, mutta näin ei ole. Henkilöillä on puutteelliset sosiaaliset taidot. Tästä

esimerkkinä on, ettei henkilö välttämättä vastaa tervehdyksiin, useasti luullaan henkilön olevan tyyne. Jos tilanne on hyvin jäsenelty, esimerkiksi kokoukset tai haastattelut, henkilöllä on mahdollisuus tuoda esille paremmat kommunikaatiotaitonsa. Henkilöt muistavat menneisyydestään erilaiset päivämäärät ja tapahtumat, muiden ihmisten sanomiset tai historian tapahtuma. (Autismiliitto, 2011.)

8 Kehittämistyön toteutus ja prosessi

8.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet

Tarkoituksena on tällä opinnäytetyöllä tuottaa työelämäkumppanille opas, joka tulee sisältämään tietoa sekä käytännön työhön erilaisia vinkkejä ikääntyvän autismikirjon henkilön kanssa. Tavoitteena opinnäytetyössä on tuoda esiin uutta tietoa ja käytännönvinkkejä henkilökunnalle. Niiden hyödyntäminen käytännön työssä ja tuoda niitä avuksi myös muihin vammaispalveluyksiköihin. Opinnäytetyössä sekä kehitettävässä oppaassa tulee olemaan kattava määrä tietoa autismikirjon henkilöiden ikääntymisestä sekä heidän ohjaamisestaan.

Opinnäytetyöhön sisältyvän kyselylomakkeeseen vastaajiksi valitsen henkilöt eri ammattiryhmistä ja laitan heille lomakkeen saatekirjeen mukaan. Näihin lomakkeen kysymyksiin saamiini vastauksiin minulla on tavoitteena saada eri sosiaali- ja terveydenhuoltoalan edustajien kokemuksia ja näkemyksiä ikääntyvien autismikirjon henkilöiden ohjaamisessa. Koen että näin minulla on suurempi mahdollisuus saada laajempaa näkökulmaa vastauksien myötä.

Opinnäytetyötäni varten haen tutkimuslupaa Keski-Uudenmaan hyvinvointialueelta. Tutkimusluvan liitteeksi laitetaan tutkimussuunnitelma sekä salassapito- ja tietoturvasitoumus. Työelämäkumppanin kanssa tehdään toimeksiantosopimus.

8.2 Kehittämistyön menetelmät

Tämän kehittämistyön tekemiseen olen valinnut menetelmiksi palvelumuotoilun sekä kyselylomakkeen, jonka lähetän henkilökunnalle täytettäväksi.

Kyselylomakkeen tavoitteena on kartoittaa ja nostaa esille henkilökunnan haasteet ja vahvuudet ikääntyvien autismikirjon henkilöiden ohjaamisessa sekä niiden kokoaminen yhteen, jotta mahdollisimman moni työntekijä saa siitä apua ja tukea omaan työskentelyyn. Kyselylomake tunnetaan menetelmänä hyvin, silloin kun tiedossa kehittämissuunnitelmassa käytettävä aihealue, mutta tavoitteena on vielä sen kehittäminen (Ojasalo ym.2015,40).

Palvelumuotoilussa tulee esiin asiakaslähtöinen työote kehittämisessä. Tämä lähestymistapa toimii hyvin, kun kehittämissuunnitelmassa on tarkoitus luoda tuotos, jolla on asiakkaita tukeva ja auttava vaikutus. Asiakasymmärryksen keräys sekä sen kiteyttäminen ennen varsinaista ratkaisun kehittämistä on luovaa ongelmanratkaisua, jota palvelumuotoilussa hyödynnetään. Viitekehys minkä palvelumuotoilu tuo tulevaisuuden palveluratkaisujen kehittämiseen, pitää sisällään ajattelutavan, prosessin, menetelmät sekä työkalut. Palvelumuotoilun tavoitteena on organisaation tukeminen olemaan aidosti mukana asiakaslähtöisessä toiminnassa. (Palo,2019.)

Palvelumuotoilussa korostuu ihmisseläisyys, empatia sekä luovuus. Asiakaskeskeisyys on jo pitkän ajan ollut yksi tärkeimmistä asioista erilaisissa malleissa, mutta asiakkaita ei ole otettu mukaan konkreettisesti kehittämissuunnitelmien toteuttamiseen. Palvelumuotoilun tavoitteena on tuoda asiakas lähemmäksi sekä hänen toimiminen kehittämissuunnitelmansa osana. Empatiolla tarkoitetaan kykyä nähdä erilaiset asiat asiakkaan näkökulmasta, se tulee olemaan uusien ratkaisujen kannalta tärkeä osa-alue. Kehittämissuunnitelmassa tulee olla empatialla uusi rooli, mitä ei ole aiemmin ollut. (Palo, 2019.)

Kehittämissuunnitelmien lähtökohtana pidetään usein kehittämistarvetta tai toivetta toiminnanmuutoksesta. Sen sanotaan olevan konkreettista ja tavoitteellista toimintaa. Kehittämissuunnitelmien ohjauksessa on mukana käytännön tuomat tavoitteet, joita tuetaan erilaisella teoretisella tiedolla. Tarkoituksena usein kehittämissuunnitelmia tehdessä on uuden käytännön, palvelun tai tuotteen tuottaminen. Kehittämissuunnitelmassa prosessi etenee ensin suunnittelutyöstä toteuttamiseen ja lopuksi arviointiin. Kehittämissuunnitelmassa tulee olla määriteltyä, mitä, miten ja miksi tehdään. (Ojasalo, Moilanen& Ritalahti 2015, 18-29.)

Kehittämissuunnitelmassa lähestymistavan valinta auttaa kehittämissuunnittelun sujumisessa sekä se liittyy kokonaisvaltaisesti kehittämisen tavoitteeseen. Kehittämissuunnitelmien aihe määrittää, mikä lähestymistapa kannattaa valita (Ojasalo ym.2015,36.)

8.3 Kehittämissuunnittelu ja toteutus

Kehittämissuunnitelmia aloitettaessa tekemään on tärkeää, että erilaisten menetelmiä käytetään tiedon hankinnassa tehokkaasti sekä järjestelmällisesti. Samalla tulee koko ajan arvioida niiden

tuottamia tietoja. Kehittämistyössä on tavoitteena oppia luomaan uusia ratkaisumalleja sekä tuoda uutta tietoa työelämään. Opinnäytetyön kautta pyrin jakamaan uutta tietoa myös asi-
antuntijoiden käyttöön. (Ojansalo ym.2015,15.) Tässä opinnäytetyössä on tarkoituksena saada
henkilökunta huomaamaan omia kehittämiskohteitaan ikääntyneiden autismikirjon henkilöi-
den ohjaamisessa sekä saada tavoitteellisesti mukaan toimintaan.

Kehittämistehtävä sekä siihen liittyvä kohde tulee määritellä ja saada rajattua kerätyn taustatiedon sekä haastattelujen pohjalta, niin että saamme selville kehittämistyön prosessit, joiden mukaan pääsemme suunnittelemaan menetelmät ja lähestymistavan. Työssä käytettävien menetelmien tulee lisätä työyhteisön tietämystä ja sen jakamista (Ojasalo ym. 2015, 25.)
Erään näkemyksen mukaan kehittämistyössä on eri vaiheita. Ensimmäisenä tunnistetaan kehittämistarve, aloitetaan ideointi ja suunnittelu. Seuraavana kehittämistyössä on toteuttaminen, tuloksien saaminen ja tuotoksen tekeminen. Viimeisenä arvioidaan ja saadaan kehittämistyö päätös vaiheeseen, joka on tulosten ottaminen käyttöön ja sen jakaminen työyhteisön käyttöön (Salonen ym. 2017, 52.) Meillä vammaispalveluissa olemme käyneet paljon keskusteluja siitä, miten autismikirjon asiakkaamme ikääntyvät ja miten tuen tarve tulee heillä muuttamaan vai tuleeko. Henkilökunta on tuonut esille, että asiasta on vähän tietoa, siksi koen asian tärkeänä.

Konstruktiiivinen malli kehittämishankkeen tekemisessä sisältää lineaarisesta sekä spiraalimalleista niiden vahvuudet ja kehittämistoiminnan logiikan. Tämä malli pitää sisällään kehittämishankkeen huolellisen suunnittelun, hankkeen eri vaiheistukset, toiminnasta saamien tietojen oppimisesta sekä osallisuudesta. Malli tunnetaan tutkimuksellisesta kehittämisotteestaan ja menetelmäosaamisestaan. Konstruktiiivinen malli pitää sisällään yhteisöllistä ja osallistavaa näkökulmaa sekä siinä pedagoginen työote.

Kehittämistoiminta pitää sisällään tarpeellisen määrän metodologista ymmärtämistä ja sen hallintaa. Lineaarisen mallin ero ilmenee kehittämistyön eri vaiheissa ja niissä tehtävissä arvioinneissa eli reflektiossa. Arvioinneissa on tärkeää ottaa huomioon inhimilliset tekijät. Tämä tarkoittaa, että pysähdytään, arvioidaan ja suuntaudutaan eteenpäin, pitäen yllä tasaver-
taista sekä vuorovaikutteista keskustelua. (Salonen, 2013.)

8.4 Kehittämistyön arviointi

Kehittämistyössä viimeisenä osana tehdään koko kehittämisprosessin arviointi. Koko kehittämisprosessin aikana tapahtuu jatkuvaa arviointia, siksi että kehittämistyön suunta on oikea ja sen tuotosta pystytään kehittämään tarkoituksen mukaiseen suuntaan kohti sen tavoitteita. Loppuarviointi pitää sisällään tarkastelun kehittämistyön onnistumisesta. Arviointi on

kokonaisvaltaista tarkastelua kehittämistyön eri vaiheista ja niiden suunnasta kohti tavoitteellista tuotosta sekä sille asetettujen tavoitteiden toteutumista. Eri menetelmien, sitoutuneisuudenjohdonmukaisuuden sekä kehittäjien ja mukana olleiden yhteistyökumppaneiden välillä vuorovaikutusta tulee myös arvioida. Helppokäyttöisyyttä, merkittävyyttä sekä toistettavuutta voidaan pitää lopullisen tuotoksen kriteereinä. (Ojasalo y. 2015.47-48.)

Kehittämistyössä on keskeisessä osassa kirjallinen tuotos, opas ikääntyvän autismikirjon henkilön ohjaamiseen sekä sen tuominen henkilökunnan tueksi heidän arjen työhönsä. Prosessin aikana on hyvä raportoida kehittämistyöhön osallistuvia henkilöitä. Tässä on tarkoituksena prosessin eteenpäin saattaminen kehittämistyön kuvaamisen lisänä. Kirjallinen raportti tuo ajatuksia, jotka jäsenyessään saavat aikaan keskusteluja sekä auttaa palautteen antamisessa. (Ojasalo ym.2015,25.)

Valmiin opinnäytetyöni tulen esittelemään Keusoten Koiviston ryhmäkodissa sekä päiväaikaisessa toiminnassa henkilökunnalle heidän viikkopalaverissaan. Pyydän palautetta henkilökunnalta kehittämistyöprosessin aikana sekä sen jälkeen tuotoksen valmistuttua. Palautteen antaminen toteutetaan sähköpostitse avoimella palautelomakkeella. Ojasalo (2015, 47) on todennut, että loppuarviointi osoittaa kehittämistyön lopullisen onnistumisen. Onnistuminen arvioinnissa edellyttää tavoitteiden sekä koko prosessin tunnistamista ja tarkkaa kuvausta kehittämistyön tekemisessä.

8.5 Eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyötä tehdessä minun tulee noudattaa tiedeyhteisön tuottamia toimintatapoja. Näitä ovat rehellisyys, yleinen huolellisuus sekä tarkkuus, tutkimustyötä tehdessä. Tutkimustulosten tallentaminen niiden esittäminen sekä tutkimuksen ja niiden tuloksien arvioiminen tulee olla tarkkaa sekä huolellista. Tutkimuksissa otetaan huomioon tieteellisen tutkimuksen kriteerit sekä eettisesti sopivat tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmät. Tutkimusten tulosten julkaisussa toteutetaan tieteellisen tiedon mukanaan tuomaa avoimuutta sekä vastuullista tiedeviestintää. Tutkijoiden tulee ottaa huomioon asianmukaisella tavalla muiden tutkijoiden tekemät työt sekä heidän saavutuksensa. Heidän tulee kunnioittaa muiden tutkijoiden tekemiä töitä, sekä viittaukset heidän tekemiin julkaisuihin tulee olla tehtynä

asianmukaisesti. Heidän saavutuksilleen tulee antaa arvoa sekä merkitystä omassa tutkimuksessa ja sen mukanaan tuomien tuloksien julkaisussa. Tutkimusta tehdessä tulee olla tarvittavat luvat hankittuna, sekä joillakin tieteen aloilla vaaditaan eettisen ennakoarvioinnin tekemistä ennen aloitusta. (Tenk, 2023.)

Tehdessäni opinnäytetyötä on tärkeää huomioida kehittämistyön eettisyys. Opinnäytetyötä tehdessä tulee siinä korostumaan eettiset säännöt, nii työelämän kuin tieteen näkökulmasta. Kehittämistyössä tavoitteiden tulee olla korkean moraalin omaavia sekä siitä saatujen tulosten tulee olla käytäntöä hyödyttäviä. Kehittämistehtävän teossa on tärkeää, että se tehdään rehellisesti, huolellisesti sekä tarkasti. Kyseessä on siis samanlaiset eettiset säännöt, jotka pätevät yhteiskunnassa ja ihmisten välisissä vuorovaikutustilanteissa. Kehittämistehtävää tehdessä tulee ottaa huomioon se, mitä tieteellisen tutkimuksen normit tarkoittavat. Työelämälähtöiseen kehittämistyöhön osallistuvien ihmisten tulee tietää, mikä on kehittämistyön tavoite sekä mikä on heidän roolinsa kyseisissä prosesseissa. Tutkimuksessa saadaan todellisia sekä rehellisiä vastauksia, silloin kun vastaajia ei ole yksilöity ja heille taataan nimettömyys. Lisäksi jokaisen osallistujan tulee ymmärtää oma osansa kehittämistyössä tai tutkimuksessa ja tuoda esille järkeviä sekä kypsiä arviointeja asioista. (Ojasalo ym.2015,48.)

Opinnäytetyöni suunnitteluvaiheessa minun tulee ottaa huomioon sosiaalialalla olevat eettiset periaatteet. Näitä ovat ihmisarvo, ihmisoikeudet sekä sosiaalinen oikeudenmukaisuus. Jokaisella ihmisellä tulee olla mahdollisuus omaan henkilökohtaiseen mielipiteen ilmaisemiseen, joka taas mahdollistaa vaikuttamisen oman elämän hallintaan. (Talentia 2017, 16-17.)

Opinnäytetyötä varten tuottamassa kyselylomakkeen laadinnassa otan huomioon oman ammattietikkani. On tärkeää tuoda esiin oma asemani vastaavana ohjaajana päiväaikaisessa toiminnassa sekä se että olen jossain tekemisissä töiden takia viikoittain kyselyyn osallistuvien kanssa. Olen kertonut omasta roolistani ja tiedottanut siitä vastaajille, että toimin tässä opinnäytetyössä tutkijana, en asiakkaiden ohjaajana ja täten asiantuntijana. Koen, että en ole esteellinen opinnäytetyöni tekemiseen. En käsittele opinnäytetyössä asiakkaiden enkä kyselyyn osallistuvien henkilötietoja. En tarvitse tätä opinnäytetyötäni varten eettistä ennakoarviointia. Käsittelem kyselylomakkeen avulla saamani vastaukset anonymisti. Tulen analysoimaan ne sekä teen niistä tähän opinnäytetyöhöni yhteenvedon. Tulen kunnioittamaan vastaajien ammattitaitoa sekä heidän vastauksiaan.

Kyselylomakkeen vastaamiseen osallistuvien työntekijöiden eettisyyden tulen ottamaan huomioon turvaamalla heidän itsemääräämisoikeutensa ja yksityisyyden. Itsemääräämisoikeuden toteutuminen tulee esiin siinä vaiheessa, kun vastaajat saavat itse päättää osallistuvatko he kyselyyn vai eivät. Kerron avoimesti sekä rehellisesti vastaajille mitä opinnäytetyöni pitää sisällään ja miksi haluan heille tuoda kyselylomakkeen vastattavaksi. Sovin heidän kanssaan

yhteistyöstä ja miten toimintaa prosessin aikana. Yksityisyyden suoja toteutuu anonyymissä kyselylomakkeen vastaamisessa, en kerää minkälaisia tunnistettavia tietoja vastaajilta. Lomakkeen vastaajilta tulen pyytämään suostumuksen osallistumisestaan tietoon perustuvaan tutkimukseen.

9 Aikataulu ja arvosanatavoite

Opinnäytetyösuunnitelma esitetään seminaarissa 15.5.2024. Opinnäytetyösuunnitelman hyväksynnän jälkeen alkaa opinnäytetyön toteuttamisvaihe, joka toteutetaan kesän 2024 aikana. Suunnitelman hyväksynnän jälkeen haen tutkimuslupaa työelämäkumppanilta. Kyselylomakkeet työntekijöille pyrin laittamaan touko-kesäkuussa, tavoitteena että pääsen heinäkuussa kokoamaan vastauksia sekä perehtymään tutkimuskirjallisuuteen. Kun on tarpeeksi tietoa sekä muuta aineistoa, oppaan kirjoittaminen alkaa heinäkuussa. Alustavan aikataulun mukaan valmis opinnäytetyö palautetaan opinnäytetyön ohjaajalle 9.8.24 mennessä, jotta se voidaan esittää 22.8.24 opinnäytetyöseminaarissa. Seminaariin tulee ilmoittautua viimeistään 12.8.2024 mennessä sekä valmis opinnäytetyö lähetetään opponentille arvioitavaksi viimeistään 15.08.2024 mennessä.

Arvosanatavoite opinnäytetyölle on 4.

10 Lähteet

Painetut

Autismi- ja Asperger liitto ry. Autismin kirjo ja ikääntyminen. Vaasa: Fram Oy

Eteva, Autismikäsi kirja 1.0, 2011, Eteva kuntayhtymä

Heimonen Sirkka-Liisa & Pajunen Hannu. 2012, Mielenterveys vanhuudessa. Helsinki: Edita

Ojasalo, Moilanen, Ritalahti. 2015. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liike-toimintaan. Helsinki: Sanoma pro

Partanen Kalle. Autismisäätiö. 2010. Voimaa autismikirjon kuntoukseen, Juva 2

Salonen, K. Eloranta, S. Hautala, T. Kinon, S. 2017. Kehittämistoiminta ja kehittämisen menetelmiä ammatillisessa korkeakoulutuksessa

Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön

Sähköiset

Perustietoa autismista, 23.8.2023. Viitattu 27.8.2023. <https://autismiliitto.fi/autismi/perustietoa-autismista/tutkimustietoa/>

Autismikirjo. 2023. Viitattu 27.8.2023. <https://www.aivosaatio.fi/diagnoosi/autismikirjo/>

Ketju-Lehti. 14.3.2023. Viitattu 27.8.2023. <https://ketju-lehti.fi/aiheet/tutkimuksessa-tapah-tuu/siirtyma-vanhuuden-elakelaisyyteen-yksilokeskeisesti-vai-systeemilahtoisesti/>

Ikääntyminen johtuu oireyhtymästä. 02/2010. Viitattu 12.9.2023. <https://ketju-lehti.fi/aiheet/ikaantyminen/ikaantyminen-riippuu-oireyhtymasta/>

Miten ikääntyminen vaikuttaa minuun. 24.6.2021. Viitattu 13.9.2023. <https://autismiliitto.fi/tuki-ja-neuvot/autismikirjo-ja-ikaantyminen/olen-itse/miten-ikaantyminen-vaikuttaa-minuun/>

Ikääntyvä autismikirjon ihminen. Viitattu 13.9.2023. <https://autismiliitto.fi/tuote/ikaantya-autis-mikirjon-ihminen-tietoa-sosiaali-ja-terveysalalle/>

Ikääntymisen määrittely.9.1.2019.Viitattu 12.10.2023. <https://verneri.net/yleis/ikaantymisen-maarittely/>

Vammaispalveluiden käsikirja. Viitattu 12.10.2023.<https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/tuki-ja-palvelut/paivatoiminta>

Päivä- ja työtoiminta Viitattu 12.10.2023. <https://paut.fi/paiva-ja-tyotoiminta> .

Autismi ja autismikirjon häiriöt. 25.2.2022.Viitattu 12.10.2023. <https://www.terveys-talo.com/fi/tietopaketti/autismi-ja-autismikirjon-hairiot> .

Eu asuminen.2017 Viitattu 4.10.2023.<https://www.laihonen.eu/asuminen.htm>

Autismisäätiö. Viitattu 4.10.2023. <https://www.autismisaatio.fi/palvelumme/asumispalvelut.html>

Keusote. 2023. Viitattu 20.10.2023. <https://www.keusote.fi/>

Autismiliitto. Viitattu 20.10.2023. <https://autismiliitto.fi/tuki-ja-neuvot/haastemanuaali/taustalla-vaikuttavat-tekijat/>

KvaliMOt. Viitattu 20.10.2023.https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_3.html

Tiedevilppi, hyvä tieteellinen käytäntö. 17.10.2023.Viitattu 20.10.2023. <https://tenk.fi/fi/tiedevilppi/hyva-tieteellinen-kaytanta-htk>

Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet on uudistettu.24.3.2017. Viitattu 20.10.2023. <https://www.talentia.fi/talentia-lehti/sosiaalialan-ammattilaisen-eettiset-ohjeet-on-uudistettu/>

Tietoarkisto. Johdanto: Analyysi ja tulkinta. Viitattu 24.10.2023. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/analyysi-ja-tulkinta/>

Vammaispalvelujen käsikirja.2023. Viitattu 26.10.2023.<https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/tuki-ja-palvelut/paivatoiminta>

Autismi. Toimintakyky ja toiminnanohjaus.18.2.2022. Viitattu 26.10.2023. <https://autismiliitto.fi/autismi/toimintakyky/toiminnanohjaus/>

Palo. Palvelumuotoilu, sopii sote-alalle. Viitattu 6.2.2024 <https://www.palvelumuotoilu-palo.fi/blogi/palvelumuotoilu-sopii-sote-alalle>

Liitteet

Hyvä vammaispalvelun työntekijä

Olen sosionomiopiskelija Laurea ammattikorkeakoulusta. Teen opinnäytetyöni Keski-Uudenmaan hyvinvointialueelle vammaispalveluille. Opinnäytetyöni tarkoituksena on suunnitella, toteuttaa sekä arvioida Opas ikääntyvän autismikirjon henkilön ohjaamiseen. Tavoitteena opinnäytetyössä on lisätä henkilökunnan tietoutta sekä tuoda heille uusia työkaluja ikääntyvien autismikirjon henkilöiden kanssa toimiseen arjessa.

Kerään tutkimusaineistoa oheisella kyselylomakkeella asumisyksikön ja päiväaikaisen toiminnan työntekijöiltä Mäntsälässä. Vastausaikaa on Osallistuminen on vapaaehtoista. Vastamalla kyselyyn voitte tuoda esille näkemystänne ja kokemustanne ikääntyvien autismikirjon henkilöiden kanssa. Antamianne tietoja käsitellään nimettöminä ja luottamuksellisesti. Tutkimusaineisto kerätään ainoastaan tähän opinnäytetyöhön ja aineisto hävitetään analyysin valmistuttua.

Opinnäytetyötäni ohjaa Laurea ammattikorkeakoulussa lehtori Marjo Ritmala. Vastaan mielelläni kysymyksiinne, mikäli teillä on kysyttävää opinnäytetyöstäni.

Yhteistyöstä kiittäen, Merja Leon, merja.leon@student.laurea.fi

Kyselylomake:

Millaisia toimintakyvyn muutoksia autismikirjon henkilöiden ikääntyminen tuo mukanaan?

Miten tulee huomioida autismikirjon henkilön ikääntyminen esimerkiksi asuinympäristössä?

Miten autismikirjon henkilön poisjääminen päiväaikaisesta toiminnasta toteutetaan? Mitä on hyvä ottaa huomioon asian käsittelyssä henkilön kanssa?

Miten eläköityminen näkyy/ tulee vaikuttamaan autismikirjon henkilön arjessa?

Miten ikääntyminen vaikuttaa autismikirjon henkilön käyttäytymiseen?

Miten ikääntyvää autismikirjon henkilöä tutkitaan muistisairauksien varalta? Millaisia tutkimuskeinoja tähän on ?

Liitteet

Liite 1: Ensimmäisen liitteen otsikko	27
Liite 2: Toisen liitteen otsikko	28

Liite 1: Ensimmäisen liitteen otsikko

Liite 2: Toisen liitteen otsikko